

БОРЂЕ М. ЂОРЂЕВИЋ*
Криминалистичко-полицијска академија
Београд

УДК 351.74(4)
343.85:343.3(4)
343.988-057.36(4)
ИД БРОЈ 192623372
Прегледни рад
Примљен: 27.03.2012
Одобрен: 14.05.2012

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА БЕЗБЕДНОСТИ ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА**

Сажетак: Иако је у савременом праву општеприхваћено начело да су сви људи једнаки и да сви уживају једнаку правну заштиту, у кривичном законодавству има доста примера да поједине категорије лица, из различитих разлога, уживају појачану кривичноправну заштиту. Једна од тих категорија су и полицијски службеници који у скоро свим кривичним законикима уживају посебну заштиту. Исти је случај и у нашем кривичном законодавству и то из два разлога: због њихове веће изложености нападима и због истовремене заштите службене дужности коју обављају. У том смислу, наш кривични законик прописује одређена кривична дела како би се појачано заштитили полицијски службеници, а тиме и њихова службена дужност. У питању су следећа кривична дела: тешко убиство (два облика), спречавање службеног лица у вршењу службене радње, напад на службено лице у вршењу службене дужности и учествовање у групи која спречи службено лице у вршењу службене радње. У овом раду биће више речи о тим кривичним делима.

Кључне речи: полицијски службеници, службена лица, Кривични законик, кривичноправна заштита, тешка убиства

* djordje.djordjevic@kpa.edu.rs; tel.: 011/31 07 92 6

** Овај рад је резултат реализовања научноистраживачких пројеката које финансира Министарство науке и технолошког развоја Републике Србије и то: „Казнена реакција у Србији као кључни елемент правне државе” (број 179051), који реализује Правни факултет у Београду у периоду 2011–2014. (руководилац пројекта је проф. др Ђорђе Игњатовић), и „Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција” (број 179045), који реализује Криминалистичко-полицијска академија у Београду у периоду 2011–2014. (руководилац пројекта је проф. др Саша Мијалковић).

Значај појачане кривичноправне заштите полицијских службеника

Полицијски службеници свакако припадају категорији лица чија је безбедност веома угрожена.¹ Притом, када говоримо о њиховој безбедности, обично мислимо на угрожавање њиховог живота и телесног интегритета у контексту вршења њихове службене дужности. То свакако јесте основни и најважнији аспект сагледавања њихове личне безбедности, али постоји и други, такође важан аспект угрожавања припадника полиције, који је од великог значаја како у односу на њих саме, тако и у односу на много шире друштвене интересе везане за задатке које полицијски службеници остварују у заштити грађана и друштвене заједнице од различитих видова криминалне делатности. У питању је угрожавање вршења њихове службе која је увек на мети напада учесника криминала у друштву. Такви криминални акти, иако непосредно управљени против полицијских службеника, у крајњој линији су усмерени против остваривања функција које полиција има у друштву (Никач, Симић, Благојевић, 2010: 174).

У првом случају је реч о кривичним делима против живота и тела, пре свега убиству, с тим што нас у овом раду интересују само кривична дела због којих се полицијским службеницима, због већег степена угрожености и због значаја службене дужности коју обављају, пружа појачана кривичноправна заштита у односу на друга лица. Таква кривична дела постоје у многим савременим кривичним законима, при чему се међусобно највише разликују по кругу лица на која се кривично дело односи. Тако, појачану кривичноправну заштиту полицијских службеника предвиђа КЗ Руске Федерације у члану 105, ставу 2, тачки б (Скуратов, Лебедев, 1996: 223), КЗ Француске у члану 221–4, тачки 4 (Zyliberstein, 1993: 249), КЗ Португалије (члан 132, став 2, тачка х)², КЗ Финске у глави 21, секцији 2, ставу 1, тачки 14 (Ancel, 1958 : 566), КЗ

¹ Под полицијским службеницима, сходно члану 4 Закона о полицији (*Службени гласник*, бр. 101/2005, 63/2009 и 92/2011), подразумевају се „униформисани и неуниформисани запослени који примењују полицијска овлашћења (овлашћена службена лица), као и запослени на посебним или одређеним дужностима чији су послови у непосредној вези са полицијским пословима и обухватају послове противпожарне заштите, издавања оружја, посебне регистрације и издавање дозвола, издавања и евиденције поверљивих идентификационих докумената, кривичних евиденција и других посебних евиденција, као и друге послове који имају безбедносни и поверљив карактер и које министар унутрашњих послова може овластити да обављају одређене полицијске послове.

² *Código Penal*, 3. ed., Coimbra Editora, 1997, str. 102.

Мађарске (члан 166, став 2, тачка е)³, КЗ Бугарске (члан 116, тачка 1),⁴ КЗ Румуније (члан 176 (р)),⁵ као и неки други кривични законици. И наше кривично законодавство пружа такву заштиту полицијским службеницима инкриминисањем појединих облика тешког убиства (члан 114 КЗ).

У другом случају је реч о нападима који припадају групи кривичних дела против државне управе, а тиме и против полицијских службеника. У кривичном законодавству различитих земаља такве криминалне делатности различито су инкриминисане, док се конкретни облици тих инкриминација често веома разликују (Милошевић, Митровић, Николић, 1998: 38). Ипак, такве инкриминације у већој или мањој мери садрже скоро сви савремени кривични законици у одговарајућим главама које носе различите називе. Тако, на пример, у КЗ Немачке у питању је група кривичних дела под називом „Супротстављање државној власти” (Schönke, Schröder, 1976: 911), у КЗ Норвешке „Кривична дела против јавне власти” (Walford, 1995: 28), а у КЗ Мађарске „Кривична дела против службеног лица”.⁶ Те главе најчешће обухватају више инкриминација које треба да укључе све облике криминалних активности управљених против обављања службене дужности државних органа, односно њихових службеника међу које се убрајају и полицијски службеници, при чему се они у неким законодавствима и посебно наглашавају или чак посебно издвајају и наводе као објекти напада, као у КЗ Руске Федерације (Скуратов, Лебедев, 1996: 721) или КЗ Мађарске.⁷

Исти је случај и с нашим кривичним законодавством, које такве инкриминације наводи у Кривичном законнику Републике Србије у групи кривичних дела против државних органа, која је тек од ступања на снагу новог КЗ из 2005. године издвојена као посебна група кривичних дела, што се због природе и значаја заштитног објекта чини сасвим оправданим (Делић, 2011: 150). Те инкриминације⁸ се могу применити и када су у питању полицијски службеници, а једно од тих кривичних дела, уколико се односе на полицијске службенике, посебно је издвојено и дато у Закону о јавном реду и миру.⁹ На тај начин, заштита полицијских службеника, односно заштита обављања њихове службе употпуњена је у ве-

³ *Revue de droit Hongrois*, No. 1–2/1980, str. 70.

⁴ *Nakazatelen kodeks*, Soloton, 1995, str. 47.

⁵ www.legislatioline.org

⁶ *Revue de droit Hongrois*, No. 1–2/1980, str. 90.

⁷ *Revue de droit Hongrois*, No. 1–2/1980, str. 90.

⁸ Чл. 322–324 КЗ Републике Србије.

⁹ Члан 23 Закона о јавном реду и миру Републике Србије.

ћој мери, док је у извесним случајевима реч и о посебно појачаној кривичноправној заштити.

У вези с тим се поставља, као претходно, питање оправданости те појачане кривичноправне заштите полицијских службеника. Право на живот је универзално људско право које подједнако уживају сви људи (Ђорђевић, 2007: 118). Они се рађају једнаки и једнако уживају сва људска права (Belat, Bertrand, 1966: 14), нарочито право на живот. У том смислу, кривично право заштићује право на живот једнако за све људе у свим својим одредбама којима се то право заштићује непосредно или посредно, при чему треба имати у виду и одредбе које се односе на заштиту телесног интегритета, јер сваки напад и угрожавање телесног интегритета потенцијално и у извесном смислу подразумевају угрожавање живота, због чега заштиту живота и телесног интегритета увек треба посматрати као целину.

Наше кривично законодавство, као и кривична законодавства других земаља, поред опште заштите пружа и посебну, појачану заштиту живота и телесног интегритета појединих категорија лица (Јовашевић, 2010: 199). То ипак не подразумева посебан и привилегован положај тих лица у кривичном праву, јер у свим тим случајевима постоје други, посебни разлози за таква законска решења. То, на пример, може бити случај када напад на живот или тело одређених лица истовремено угрожава неке друге друштвене вредности које се штите кривичним правом, када се неким лицима пружа појачана заштита због њихове појачане изложености и опасности да буду нападнута или повређена, када због личних својстава нападнутог лица или односа с нападачем такав напад указује на посебну опасност учиниоца кривичног дела, или због посебног стања нападнутог које му онемогућава или отежава да се заштити.

Један од појачаних видова кривичноправне заштите јесте појачана заштита службених лица. Два су основна разлога због којих они уживају ту појачану заштиту. Први је околност што напад на живот и телесни интегритет тих лица истовремено угрожава несметано и правилно обављање њихове службене дужности и остваривање циљева и задатака које вршење тих службених дужности подразумева. Због тога, ти облици кривичних дела у неким случајевима у законској систематици нису обухваћени кривичним делима против живота и тела, већ се налазе међу кривичним делима против државне управе, па чак, у извесним случајевима, и против државе. Други разлог је појачана изложеност тих лица да буду нападнута и повређена у контексту вршења своје дужности. Наше кривично законодавство пружа појачану кривичноправну заштиту службеним лицима у низу одредби, односно инкриминација као

што су: убиство службеног или војног лица (члан 114, тачка 6 КЗ), убиство судије, јавног тужиоца, заменика јавног тужиоца или полицијског службеника у вези са вршењем службене дужности (члан 114, тачка 8 КЗ), спречавање службеног лица у вршењу службене радње (члан 322 КЗ), напад на службено лице у вршењу службене дужности (члан 323 КЗ), учествовање у групи која спречи службено лице у вршењу службене радње (члан 324 КЗ) и ометање рада припадника полиције (члан 23 Закона о јавном реду и миру). О свакој од наведених инкриминацији понаособ излагаћемо у даљем тексту.

Тешко убиство

У нашем позитивном кривичном законодавству круг лица чије убиство (некад само под одређеним условима) може бити окарактерисано као тешко убиство одређен је веома широко. Први облик таквог убиства је био предвиђен изменама и допунама Кривичног законика донетим 1955. године, када је као тежи облик убиства било предвиђено убиство службеног или војног лица при вршењу његове дужности чувања јавног реда и мира, хватања учиниоца кривичног дела или чувања лица лишеног слободе (члан 135, став 2, тачка 4 КЗ), да би се каснијим изменама кривичног законодавства круг лица чије убиство под одређеним условима може представљати тешко убиство стално проширивао. Тако, према садашњем КЗ, тешко убиство може представљати убиство следећих лица: службеног лица (члан 114, тачка 6 КЗ), међу која се, према члану 112 КЗ, убрајају: 1) лице које у државном органу врши службене дужности; 2) изабрано, именовано или постављено лице у државном органу, органу локалне самоуправе или лице које стално или повремено врши службене дужности или службене функције у тим органима; 3) лице у установи, предузећу или другом субјекту, којем је поверено вршење јавних овлашћења, које одлучује о правима, обавезама или интересима физичких или правних лица или о јавном интересу; 4) лице којем је фактички поверено вршење појединих службених дужности или послова; 5) војно лице које, према члану 112 КЗ, подразумева професионалног војника (професионални официр, професионални подофицир, официр по уговору, подофицир по уговору и војник по уговору), војника на одслужењу војног рока, студента војне академије, ученика војне школе, лице из резервног састава док се као војни обвезник налази на војној дужности и цивилно лице које врши одређену војну дужност, затим судије, јавног тужиоца, заменика јавног тужиоца или полицијског службеника (члан

114, тачка 7 КЗ), као и лица која обављају послове од јавног значаја (члан 114, тачка 8 КЗ). Тешко убиство представља и убиство детета и убиство бремените жене (члан 114, тачка 9 КЗ), као и убиство члана породице (члан 114, тачка 10 КЗ).

Кривично дело убиства службеног или војног лица, као један од облика тешког убиства, свакако је најтежи облик кривичних дела против службених лица. Такве инкриминације имају многи савремени кривични законици, при чему је круг лица на која се инкриминација односи различито одређен (уже или шире), тако да се тај облик убиства у неким кривичним законима односи само на одређена службена лица која врше одређене дужности у контексту којих су та лица појачано угрожена због деликатности својих послова. Такав је случај, на пример, у КЗ Француске (члан 221–4, тачка 4), где се та појачана кривичноправна заштита односи на судије, јавне тужиоце, службенике министарстава и друге службенике (Zyliberstein, 1993: 249), КЗ Финске (глава 21, секција 2, став 1, тачка 14), који има у виду јавне службенике у вршењу реда (Ancel, 1958: 566) и КЗ Португала (члан 132, став 2, тачка х),¹⁰ који наводи један прилично широк круг службених лица. Друга група кривичних законика том инкриминацијом обухвата сва службена лица, као што је то, на пример, случај са КЗ Руске Федерације (члан 105, став 2, тачка б), који говори о службеним лицима (Скуратов, Лебедев, 1996: 223), КЗ Мађарске, који помиње лица која врше јавне функције (члан 166, став 2, тачка е)¹¹, КЗ Бугарске (члан 116, тачка 1)¹², који се односи на службена или војна лица или припаднике полиције, и КЗ Румуније (члан 176 (р))¹³ који се односи на службена лица, политичаре, жандарме и војна лица.

У нашем кривичном закону то кривично дело се сврстава у тешка убиства за која се може изрећи и најтежа казна (затвор од тридесет до четрдесет година). Појачана кривичноправна заштита у погледу тог кривичног дела оправдана је његовим сврставањем у тешка убиства, што је већ речено, као и с обзиром на то да су службена и војна лица у својој служби у већој мери изложена опасности да буду лишена живота и због потребе појачане кривичноправне заштите вршења службених и војних дужности. Та појачана кривичноправна заштита не само што омогућава строже кажњавање (изрицање казне затвора од тридесет до четрдесет година), већ производи и низ других правних последица од значаја за

¹⁰ *Código Penal*, 3. ed., Coimbra Editora, 1997, str. 102.

¹¹ *Revue de droit Hongrois*, No. 1–2/1980, str. 70.

¹² *Nakazatelen kodeks*, Soloton, 1995, str. 47.

¹³ www.legislatioline.org

сузбијање тих кривичних дела, попут строжег кажњавања за непријављивање тог кривичног дела и неизузимања блиских сродника од обавезе пријављивања, обавезе свих грађана да пријаве дело и учиниоца, строжег кажњавања за пружање помоћи после учињеног кривичног дела таквом учиниоцу, дужег рока застарелости кривичног гоњења и друго, што све доприноси делотворнијем сузбијању и откривању тих убистава. Тиме се пружа и јачи осећај сигурности службеним и војним лицима у обављању њихове дужности и стварају услови за њихово боље и ревносније обављање.

Што се тиче широко одређеног круга службених и војних лица којим су, поред нарочито угрожених службених лица – судије, јавни тужиоци, полицијски службеници, обухваћена и друга службена лица која нису посебно изложена могућности напада на живот у вршењу службе, решење прихваћено у Законику је оправдано јер, на тај начин, службама које они врше придаје се већи ауторитет, а самим службеницима пружа јачи осећај сигурности при вршењу службе, без обзира на то о којој је службеној дужности реч.

За постојање тог облика убиства Законик захтева да буде извршено над службеним или војним лицем при вршењу његове службене дужности, што је углавном и услов за постојање тог кривичног дела у већини поменутих кривичних законика. Такво решење потврђује став да је такав положај службених или војних лица везан за вршење њихове службе, док у другим ситуацијама та лица уживају исту кривичноправну заштиту као и сва друга лица.

Међутим, ради што боље заштите посебно угрожених категорија службених лица, јавила се потреба да се та лица појачано заштите не само при вршењу службене дужности, већ и када је до убиства дошло неком другом приликом, али је учињено у вези с вршењем службене дужности (на пример, из освете због незадовољства учиниоца радом убијеног лица или одлукама које је оно донело). Зато је приликом измена и допуна Кривичног законика у септембру 2009. године¹⁴ у тешка убиства сврстано и убиство судије, јавног тужиоца, заменика јавног тужиоца или полицијског службеника у вези с вршењем службене дужности. Поново је у питању тежи облик убиства због личног својства лица према коме се дело чини и службене дужности коју то лице обавља. Код тог облика дела реч је о појединим, изричито наведеним службеним лицима, која се сматрају угроженијим у односу на остала службена лица, те им се појачана кривичноправна заштита пружа не само при вршењу служ-

¹⁴ Службени гласник РС, бр. 72/2009.

бене дужности (као што је то случај с осталим службеним лицима код претходног облика), него и у вези с вршењем службене дужности. Тако, на пример, такав облик тешког убиства представљало би убиство полицајца при откривању или хватању учиниоца кривичног дела, али и убиство полицајца неком другом приликом због откривања или пријављивања кривичног дела, или убиство судије у судници, али и убиство судије на било ком месту због незадовољства пресудом коју је донео. На тај начин, кривичноправна заштита тих лица је додатно употпуњена јер се код тог облика тешког убиства, као квалификаторна околност на којој се заснива тежа квалификација дела, појављује заправо мотив извршења дела, а то је, на пример, освета или спречавање тог лица да у оквиру вршења своје службене дужности поступи на одговарајући начин који није по вољи учиниоцу дела.

Стога, таквим решењем долазимо у ситуацију да се ти облици тешког убиства могу преклопити. То је случај уколико је убијен полицијски службеник при вршењу службене дужности и у вези с вршењем службене дужности, када ће постојати кривично дело убиства полицијског службеника (привидни идеални стицај по основу специјалитета). Међутим, могућа је и ситуација да је полицијски службеник убијен при вршењу службене дужности (у време док врши службену дужност и на месту где се та дужност обавља), али да мотив убиства није био везан за саму службену дужност (освета из љубоморе, коцкарски дуг и сл.), када би могло постојати убиство службеног лица, мада о томе постоје и супротна мишљења (Ђурђић, Јовашевић, 2010: 25). Могућа је и ситуација (што је, као што је већ речено, био и мотив увођења новог облика тешког убиства) да је полицијски службеник убијен ван времена и места обављања његове службене дужности (код куће, на годишњем одмору и сл.), али у вези с вршењем службене дужности, на пример, да не би пријавио откривено кривично дело, или као освета за пријављено дело (Ђорђевић, 2011: 14).

Спречавање службеног лица у вршењу службене радње

То кривично дело по својој природи је управљено против државних органа, односно против обављања функција које ти органи врше, али је истовремено непосредно управљено и против службених лица која у тим органима обављају одређене дужности. Његов основни облик није управљен на живот или тело службеног лица, али се према начину његовог вршења ипак може говорити и о извесном угрожавању службе-

ног лица (употреба силе или претње). Међутим, његови тежи облици могу садржати не само извесно угрожавање, већ и телесну повреду, због чега се може сматрати да је и то кривично дело један вид угрожавања живота и телесног интегритета.

То кривично дело постоји углавном у свим савременим кривичним законима, а обично се односи на противстајање службеном лицу, како је то прописано у КЗ Немачке (Schönke, Schröder, 1976: 916) и КЗ Аустрије (Foregger, Serini, 1989: 225), или функционеру, што се наводи у КЗ Португалије¹⁵ и КЗ Финске (Ancel, 1958: 566), или лицу које врши јавна овлашћења, што предвиђају КЗ Италије (Marino, Gatti, 1992: 149), КЗ Шпаније (Valle Muniz, Morales Garcia, Fernandes Palma, 1997: 364), КЗ Белгије (Lamberts, 1995: 61) и КЗ Мађарске.¹⁶

Основни облик тог кривичног дела, према Кривичном закону, има два вида извршења радње: 1) спречавање службеног лица у вршењу службене радње и 2) принуђавање на вршење службене радње, тако да су у ствари у питању два основна облика дела.

Први од два облика се састоји у спречавању службеног лица силом или претњом да ће се непосредно употребити сила да врши службену радњу. Овај вид извршења тог кривичног дела назива се и противстајање. Кривично дело противстајања службеном лицу формулисано је на сличан начин и у кривичним законима многих других земаља, као, на пример, у КЗ Француске (Zyliberstein, 1993: 360) и КЗ Грчке,¹⁷ с тим што неки кривични закони као начин извршења, поред силе и претње, предвиђају и напад на службено лице, као што је то случај у КЗ Шпаније (Valle Muniz, Morales Garcia, Fernandes Palma, 1997: 364) и КЗ Данске (Langsted, 1998: 88).

Други облик тог кривичног дела се састоји у принуђавању службеног лица да предузме службене радње. То кривично дело, познато у теорији као кривично дело принуде на службену радњу, предвиђено је у нашем кривичном закону истом одредбом којом и спречавање службеног лица у вршењу службене радње, као други облик тог кривичног дела. У називу те инкриминације оно се не помиње, вероватно зато да би се избегао сувише дугачак назив тог кривичног дела, али се према тексту одредбе појављује као један од два облика које то кривично дело има. То је случај и у већини других кривичних закона који предвиђају то кривично дело, као, на пример, у КЗ Француске (Zyliberstein, 1993:

¹⁵ *Código Penal*, 3. ed., Coimbra Editora, 1997, стр. 191.

¹⁶ *Revue de droit Hongrois*, No. 1–2/1980, стр. 90.

¹⁷ *Кривични законик Грчке*, Институт за упоредно право, Београд, 1957, стр. 38.

354) и КЗ Италије (Marino, Gatti, 1992: 149). Има и кривичних закона који то кривично дело предвиђају као посебно кривично дело (КЗ Мађарске),¹⁸ или као посебан облик кривичног дела дат у посебном ставу законске одредбе, као у КЗ Аустрије (Foregger, Serini, 1989: 225). Тај облик кривичног дела има исте елементе као и облик кривичног дела спречавања службеног лица у вршењу службене радње, изузев разлике у томе на шта је деловање учиниоца управљено. Појачана кривичноправна заштита која прати то кривично дело подразумева да је за његов основни облик предвиђено кажњавање и за покушај дела, иако је казна за тај облик дела мања од оне када је кажњавање за покушај обавезно.

Тежи облик тог кривичног дела постоји ако учинилац приликом извршења основног облика дела увреди или злостави службено лице, или му нанесе лаку телесну повреду или прети употребом оружја. Такви или слични, тежи облици тог кривичног дела постоје и у кривичним законима других земаља, на пример, у КЗ Шведске¹⁹ и КЗ Словачке (Мрачко, 1996: 55). Када су у питању тежи облици тог кривичног дела, појмове увреде, злостављања и лаке телесне повреде треба схватити у смислу у ком су ти појмови дефинисани код одговарајућих кривичних дела у Кривичном закону. Уношење тих облика као квалификаторне околности за то кривично дело у ствари представља конструкцију сложеног кривичног дела без које би иначе, у таквим случајевима, постојао стицај. Претња је квалификована код тог облика јер се прети одређеним злом, тј. употребом оружја. Под оружјем, у смислу те одредбе, подразумева се свака врста оружја (ватрено, хладно, оружје са тетивом, гасно и посебно оружје).²⁰

Још тежи облик тог кривичног дела постоји ако је основни или тежи облик дела учињен према службеном лицу у вршењу послова јавне или државне безбедности или дужности чувања јавног реда и мира, спречавања или откривања кривичног дела, хватања учиниоца кривичног дела или чувања лица лишеног слободе, при чему већину помнутих дужности обављају полицијски службеници. Појачана кривичноправна заштита је у вези с посебним значајем функција које наведена службена лица врше, а има значаја и због посебне заштите службених лица у вршењу наведених дужности када су често изложени противстајањима, принудама и другим наведеним опасностима.

¹⁸ *Revue de droit Hongrois*, No. 1–2/1980, str. 90.

¹⁹ *The Swedish Penal Code*, National Council for Crime Prevention, Stockholm, 1990, str. 56.

²⁰ О појму и врстама оружја видети: Ђорђевић, Ђ. (2010): *Прекршајно право*, 3. изд., Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 103.

Најтежи облик тог кривичног дела постојаће ако је приликом извршења претходних облика тог дела учинилац нанео службеном лицу тешку телесну повреду. И ту је, дакле, реч о конструкцији сложеног кривичног дела која се састоји из спречавања службеног лица у вршењу службене радње и тешке телесне повреде, како би се избегло постојање стицаја тих кривичних дела.

Кривично дела спречавања службеног лица у вршењу службене радње има и лакши облик дела уколико је учинилац био изазван незаконитим или грубим поступањем службеног лица. Незаконито поступање постоји када службено лице није овлашћено да предузме радњу о којој је реч или је није предузело на начин прописан законом (Делић, 2011: 157). Грубим поступањем се сматра поступање које није у складу с правилима службе коју службено лице врши, као, на пример, вређање, злостављање, застрашивање и др. (Милошевић, Митровић, Николић, 1998: 149).

Напад на службено лице у вршењу службене дужности

То кривично дело се састоји у нападу на службено лице или озбиљној претњи да ће се напасти службено лице у вршењу службене дужности, а да при томе нису од значаја разлози због којих је напад извршен (Делић, 2011: 157). Оно се јавља у многим кривичним законима, али се различито дефинише, тако да обично обухвата и извесне облике противстајања, принуде на службену радњу или ометања службеног лица у вршењу службене дужности, као што је, на пример, предвиђено у КЗ Белгије (Lamberts, 1995: 61) и КЗ Данске (Langsted, 1998: 88). Разликујемо три тежа облика тог кривичног дела.

Први тежи облик постоји ако је при извршењу напада на службено лице у вршењу службене дужности нанесена лака телесна повреда службеном лицу, или ако је при извршењу тог кривичног дела учинилац претио да ће употребити оружје. Појам лаке телесне повреде код тог кривичног дела треба узети у смислу у ком се он одређује код кривичног дела лаке телесне повреде, имајући у виду оба облика тог кривичног дела (обична и опасна лака телесна повреда). Под оружјем, у смислу те одредбе, подразумева се свака врста оружја, као и код претходног кривичног дела.

Други тежи облик тог кривичног дела постоји ако је основни или први тежи облик овог кривичног дела учињен према службеном лицу у вршењу послова јавне или државне безбедности, укључујући и полицијске службенике. Та лица се појављују као пасивни субјекти код кри-

вичних дела противстајања, односно напада на службено лице и у неким другим кривичним законикима, на пример, у КЗ Холандије (Rayer, Wadsworth, 1997: 159) и КЗ Шведске.²¹ Када су у питању наведена лица, строже кажњавање је посебно оправдано с обзиром на то да су та лица у вршењу своје дужности нарочито изложена опасностима од таквих напада.

Најтежи облик тог кривичног дела постоји уколико је службеном лицу приликом извршења неког од претходних облика дела нанесена тешка телесна повреда.

Лакши облик тог кривичног дела постоји ако је учинилац био изазван незаконитим или грубим поступањем службеног лица, судије, јавног тужиоца или службеног лица у вршењу послова јавне или државне безбедности.

И код тог кривичног дела, као и код претходног, предвиђено је кажњавање и за покушај основног облика, иако је предвиђена казна за тај облик дела мања од оне када је обавезно кажњавање за покушај.

Учествовање у групи која спречи службено лице у вршењу службене радње

Кривична дела спречавања службеног лица у вршењу службене радње, односно напада на службено лице у вршењу службене дужности може извршити један извршилац, али и више лица у ком случају се примењују одредбе о саизвршилаштву или саучесништву (Стојановић, 2006: 149). Ако су у питању лица која су се удружила ради вршења кривичних дела примениће се и одредбе о кривичном делу удруживања ради вршења кривичних дела из члана 346 КЗ (Ђурђић, Јовашевић, 2010: 25). Међутим, то кривично дело може бити остварено и заједничким деловањем више лица која се нису удружила ради вршења кривичних дела, али су, у конкретном случају, заједничким деловањем (без претходног плана, договора или удруживања) спречила службено лице да изврши службену радњу. У том случају, реч је о неорганизованом колективном криминалном деловању кривичне скупине, односно кривичне гомиле. При таквом колективном деловању најчешће се и не зна у којој је мери сваки од учесника допринео остварењу последици кривичног дела, па чак ни да ли је учествовање сваког појединца у скупини иоле непосредно допринело проузрокованој последици, због чега најчешће није ни

²¹ *The Swedish Penal Code*, National Council for Crime Prevention, Stockholm, 1990, str. 56.

могуће утврдити колика је одговорност сваког учесника. Стога се кривична одговорност у таквим случајевима ограничава на само учешће у скупини чијим је деловањем остварено кривично дело. Притом се сматра да је сваки учесник самим својим учешћем у скупини дао извештај допринос последици коју је скупина својим деловањем остварила (Петровић, 1996: 182).

У том смислу, Кривични законик предвиђа као кривично дело учествовање у групи²² која спречи службено лице у вршењу службене радње. Према тој одредби, за постојање кривичног дела је довољно само учествовање у скупини и да је заједничким деловањем скупина спречила службено лице у вршењу службене радње. Под скупином се иначе подразумева скуп више лица која су се случајно нашла окупљена на једном месту или су се окупила с неким другим циљем (спортска приредба, митинг, демонстрације, прослава, концерт и др.), али која су неорганизовано (без ранијег плана или договора) колективним деловањем извршила кривично дело (Таховић, 1961: 399). Код тог кривичног дела могу се разликовати учесници у скупини и коловође скупине, при чему се као коловође узимају лица која предводе деловање скупине. За коловође тог кривичног дела у закону је предвиђена тежа казна. Такво кривично дело постоји и у кривичним законима појединих земаља, као у КЗ Швајцарске (Germann, 1956: 318) и КЗ Бугарске.²³

Ометање овлашћеног службеног лица у обављању послова безбедности или одржавања јавног реда и мира

То кривично дело је предвиђено у Закону о јавном реду и миру (члан 23). За разлику од спречавања, овде је реч о отежавању или успоравању рада припадника полиције или утицају да се службене радње лошије обаве. Таква кривична дела, управљена против припадника полиције или службених лица уопште, постоје под различитим називима, али са углавном сличном садржином, и у кривичним законима других земаља, на пример, у КЗ Руске Федерације (Скуратов, Лебедев, 1996: 721) и КЗ Аустрије (Foregger, Serini, 1989: 225).

Према Закону о јавном реду и миру, то кривично дело постоји ако неко увреди, злостави, прети да ће напасти, покуша да нападне или на

²² Законик овде непрецизно користи израз „група”, јер је ту реч о скупини или кривичној гомили, пошто је у питању неорганизован скуп лица, док израз „група” означава организовани облик злочиначког удруживања.

²³ *Nakazatelen kodeks*, Soloton, 1995, str. 94.

други начин омете овлашћено службено лице у обављању послова безбедности или одржавања јавног реда и мира. Увреду код тог кривичног дела треба схватити у смислу општег појма увреде као изјаве омаловажавања, која може бити вербална (речима, усмено или писмено), реална (делом) или симболична (конклюдентним радњама) и, у том смислу, треба узети све елементе тог кривичног дела као код кривичног дела увреде (Ђорђевић, 2011: 62). Под злостављањем се код тог кривичног дела, као и код кривичног дела злостављања и мучења, подразумева физичко деловање на тело којим се проузрокују бол, патња или нека друга неугодност (али се не проузрокује телесна повреда), што може бити ударање, излагање топлоти или хладноћи, прејакој светлости или прејаком звуку и др., а у питању може бити и психичко злостављање застрашивањем, претњама и др. (Ђорђевић, Ђорђевић, 2010: 153; Лазаревић, 1981: 311). Под претњом да ће се напасти и покушајем напада подразумева се стављање у изглед напада, односно започињање напада, при чему се као напад сматра физичко деловање на тело којим се угрожава или повређује телесни интегритет (Милошевић, Митровић, Николић, 1998: 151).

И код тог кривичног дела постоје тежи облици. Први тежи облик постоји ако је учинилац приликом извршења кривичног дела претио овлашћеном службеном лицу употребом оружја, или се машио оружја, или му нанео лаку телесну повреду. Други тежи облик постоји ако је учинилац приликом извршења дела потегла оружје или га употребио, или ако је овлашћеном службеном лицу нанео тешку телесну повреду (Никач, Симић, Благојевић, 2010: 188). Код тог кривичног дела постоје, дакле, исти тежи облици као и код кривичног дела спречавања овлашћеног службеног лица, али су ти, у основи исти тежи облици нешто друкчије формулисани, тако да могу изазвати извесне недоумице у пракси. Тако се код првог тежег облика кривичног дела спречавања говори о потезању оружја, а код кривичног дела ометања о претњи оружјем или машању за оружје, док се код другог тежег облика кривичног дела спречавања говори о употреби оружја, а код кривичног дела ометања о потезању или употреби оружја. Стога би те разлике требало схватити као извесне непрецизности у редакцији текста поменутих одредаба, те би их *de lege ferenda* требало отклонити.

Литература:

1. Ancel, M. (1958): *Les codes pénaux européens*, T. 2, Paris.
2. Belat, B., Bertrand, A. (1966): *La Déclaration des Droits de l'Homme et de Citoyen*, Paris.
3. Delić, N. (2011): Krivična dela protiv državnih organa: zakonska rešenja, teorijski stavovi i sudska praksa, *Kriminal i državna reakcija: fenomenologija, mogućnosti, perspektive*, Institut za kriminalološka i sociološka istraživanja, Beograd.
4. Đorđević, M., Đorđević, Đ. (2010): *Krivično pravo sa osnovama privrednoprestupnog i prekršajnog prava*, Projuris, Beograd.
5. Đorđević, Đ. (2011): *Krivično pravo, posebni deo*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd.
6. Đorđević, Đ. (2010): *Prekršajno pravo*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd.
7. Đorđević, Đ. (2007): Ustav Republike Srbije i krivičnopravna zaštita prava na život, *Ustav republike Srbije, krivično zakonodavstvo i organizacija provosuda*, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd.
8. Đurđić, V., Jovašević, D. (2010): *Krivično pravo, posebni deo*, Nomos, Beograd.
9. Foregger, E., Serini, E. (1989): *Strafgesetzbuch StGB*, 9. Auf., Wien.
10. Germann, O. A. (1956): *Schweizerisches Strafgesetzbuch mit Erläuterungen*, Zürich.
11. Jovašević, D. (2010): Nasilje prema službenim licima: krivičnopravni aspekt, *Nasilnički kriminalitet: etiologija, fenomenologija, prevencija*, Institut za kriminalološka i sociološka istraživanja, Beograd.
12. Lazarević, Lj. (1981): *Krivično pravo: posebni deo*, Savremena administracija, Beograd.
13. Lamberts, C. et al. (1995): *Les Codes Larcier, T. 2 : Droit pénal, Code pénal*, Edition Larcier, Bruxelles.
14. Langsted, L. B., Garde, P., Greve, V. (1998): *Criminal Law Denmark*, Copenhagen.
15. Marino, R., Gatti, G. (1992): *Codice penale e leggi complementari*, Simone, Napoli.
16. Milošević, M., Mitrović, G., Nikolić, B. (1998): *Krivičnopravna, prekršajnopravna i druga zaštita policajaca*, Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd.
17. Mračko, M. (1996): *Trestny zakon s trestny poriadok v platnom znemi*, Vid. Mračko, Bratislava.
18. Nikač, Ž., Simić, B., Blagojević, M. (2010): Krivičnopravna zaštita policijskih službenika – inostrana i domaća iskustva, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 48(3), 173–192.
19. Petrović, D. (1996): *Organizovanje zločinačkih udruženja*, Srpsko udruženje za krivično pravo, Beograd.
20. Rayer, L., Wadsworth, S. (1997): *The Dutch Penal Code*, Ed. Rothman, Littelton.

21. Скуратов, Ю. И., Лебедев, В. М. (1996): *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, Москва.
22. Stojanović, Z. (2006): *Komentar Krivičnog zakonika*, Službeni glasnik, Beograd.
23. Schönke, A., Schröder, H. (1976): *Strafgesetzbuch: Kommentar*, 18. Auf., München.
24. Tahović, J. (1961): *Krivično pravo: posebni deo*, Savremena administracija, Beograd.
25. Valle Muniz, J. M., Morales Garcia, O., Fernandes Palma, R. (1997): *Codigo penal y Leyes Penales Especiales*, Editorial Aranzadi.
26. Walford, R. (1995): *General Civil Penal Code*, Norwegian Ministry of Justice, Oslo.
27. Zyliberstein, J. C. (1993): *Nouveau Code pénal : mode d'emploi*, Documents, Paris.

Остали извори:

1. *Código Penal*, 3. ed., Coimbra Editora, 1997.
2. *Krivični zakonik Grčke*, Institut za uporedno pravo, Beograd.
3. *Nakazatelen kodeks*, Soloton, 1995.
4. *Revue de droit Hongrois*, No. 1–2/1980.
5. *The Swedish Penal Code*, National Concil for Crime Prevention, Stockholm, 1990.
6. www.legislatioline.org

Criminal Law Protection of Security of Police Officers

Summary: Right to life is universal and therefore it belongs to all people equally. Our legislation, same as some foreign systems of law, beside the general protection, gives special heighten protection of life and bodily integrity for some categories of persons. Still this doesn't mean some special privileged status of these persons in criminal law because in all of these cases there are special reasons for such legislative solutions. This heighten protection is enjoyed by police officers as well. There are two reasons for this solution: First, attack on their life and bodily integrity presents great endangerment of their undisturbed and proper official duties and second, the fact that these persons are subjected to increased risk of becoming victims of such attacks. Our criminal legislations gives heighten legal protection to official persons in various legal incriminations like: aggravated murder (murder of official or serviceman and murder of judge, public prosecutor or police officer), preventing an official, attack on an official in performance of duty, participating in a group preventing an official in performance of duty and disruption of police officer in discharge of duty.

Key words: Police Officers, Official, Criminal Code, Criminal Law Protection, Aggravated Murder